

7/10252

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.05/2753/6355

31.12.2009

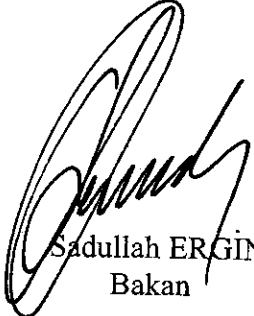
Konu : Yazılı soru önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

- İlgi: a) Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı ifadeli, 04/11/2009 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-16599 sayılı yazı,
b) 24/11/2009 tarihli ve 2225/5378 sayılı yazı.

İlgi (a) yazınız ekinde alınan, Mersin Milletvekili Ali Rıza Öztürk tarafından Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/10252 Esas No.lu soru önergesine ilişkin cevaba esas teşkil edecek bilgilerin derlenebilmesi için ilgi (b) yazımızla ek süre istenilmiş olup, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99 uncu maddesi uyarınca hazırlanan cevap örneği iki nüsha halinde ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Sadullah ERGİN
Bakan

EK:

Soru önergesi cevabı (2 adet)

DAĞITIM:

Gereği:

TBMM Başkanlığına

Bilgi:

Başbakanlığa

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.KGM.0.00.00.05/2742/6344

31.12.2009

Konu : Yazılı soru önergesi

Sayın Ali Rıza ÖZTÜRK
Mersin Milletvekili
T.B.M.M.

Bakanlığımıza yöneltilip yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/10252 Esas No.lu soru önergesinin cevabı aşağıda sunulmuştur.

I- A- Anayasanın "Mahkemelerin kuruluş" kenar başlıklı 142 nci maddesinde, "Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.";

B- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun;

1- "Görev ve yargı çevresinin belirlenmesi" kenar başlıklı 250 nci maddesinde,

"(1) Türk Ceza Kanununda yer alan;

a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçu,

b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,

c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç),

Dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür.

(2) Gelen iş durumu göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen suçlara bakmakla görevli olmak üzere, aynı yerde birden fazla ağır ceza mahkemesi kurulmasına, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Bu hâlde, mahkemeler numaralandırılır. Bu mahkemelerin başkan ve üyeleri adli yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

(3) Birinci fıkrada belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hâlinde askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.";

2- "Soruşturma" kenar başlıklı 251 inci maddesinin ikinci fıkrasında, "250 nci madde kapsamına giren suçların soruşturması ve kovuşturması sırasında Cumhuriyet savcıları, hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları, varsa Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu işlerle görevlendirilen ağır ceza mahkemesi üyesinden, aksi halde yetkili adli yargı hâkimlerinden isteyebilirler."; üçüncü fıkrasında "Soruşturmanın gerekli kıldığı hâllerde suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılabilir. Suç, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

dışında işlenmiş ise Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın yapılmasını isteyebilir.",

Hükümlerinin yer aldığı malûmlardır.

II- A- Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında belirlenen suçlara bakmak üzere Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yetkilendirilen ağır ceza mahkemeleri ile Cumhuriyet savcılarının, yürütülecek soruşturma ve kovuşturmalarda uygulayacakları usûller Ceza Muhakemesi Kanununun 251 ve 252 nci maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda, özel yetkili Cumhuriyet savcılarınca ihtiyaç duyulan hâkim kararlarının kim tarafından verileceğine ilişkin olarak, Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlemelere yer verilmiştir.

Özel yetkili Cumhuriyet savcılarınca alınacak koruma tedbirlerine ilişkin kararların kim tarafından verileceği konusundaki mevcut düzenlemeler yargı sistemimizde yeni olmayıp, 5190 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun ile mülga 18/06/1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda da benzer hükümler bulunmaktaydı. 2845 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi uyarınca Devlet güvenlik mahkemelerinde bulunması zorunlu olan Devlet güvenlik mahkemesi yedek üyeleri, 2845 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi gereğince sadece soruşturma sırasında hâkim tarafından verilmesi gereken kararları vermeye yetkili iken, aynı Kanunun 7 nci maddesinde, 22/06/1999 tarihli ve 4390 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle yapılan değişiklikle hukukî veya fiilî sebeplerle görevi başında bulunmayan asıl üyenin yerine mahkeme heyetine katılmaya başlamışlardır.

5190 sayılı Kanunla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa eklenen 394/a maddesiyle, aynı maddede sayılan suçlarla ilgili davaların, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görüleceği hükme bağlanırken; 394/b maddesinin ikinci fıkrasıyla da 2845 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükme benzer bir düzenleme yapılmıştır. Diğer taraftan, 5190 sayılı Kanunun geçici 5 inci maddesi ile diğer kanunlarda kullanılan tabirlere açıklık getirilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrası ile birlikte aynı Kanunun 250 nci maddesinin ikinci fıkrası birlikte değerlendirildiğinde, hükümde yar alan "...varsa Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu işlerle görevlendirilen ağır ceza mahkemesi üyesinden,..." ibaresinden, kanun koyucu tarafından Yüksek Kurula tanınan yetkinin özel olarak koruma tedbirlerine karar verecek üyenin seçimine ilişkin ihtiyarî bir yetki değil, 250 nci madde kapsamında görevlendirilecek mahkemenin seçiminde kullanılan yetki olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, söz konusu madde ile benzer 2845 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde yer alan "...Cumhuriyet savcıları soruşturma sırasında hâkim tarafından verilmesi gereken kararı, varsa o yer Devlet güvenlik mahkemesi yedek üyesinden, aksi halde, yetkili adlî yargı hâkimlerinden isteyebilirler." hükmündeki "varsa" ibaresinin yurt genelinde sadece 7 yerde kurulu bulunan Devlet güvenlik mahkemesini işaret ettiği, Kanunun 3 üncü maddesi gereğince mutlak surette bulunması gereken Devlet güvenlik mahkemesi yedek üyesini işaret etmesinin mümkün bulunmadığı düşünülecek olursa, Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki tereddüt de ortadan kalkmaktadır.

Yine, Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrası ile birlikte değerlendirilmesinin zorunlu bulunduğu bir diğer husus da aynı maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında yer alan düzenlemelerdir. Söz konusu hükümlere bakıldığında, özel yetkili Cumhuriyet savcısının seçimlik hakkı olduğu görülmektedir. Buna göre, özel yetkili Cumhuriyet savcısı kendi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

yargı alanında ancak farklı bir savcılık teşkilatının bulunduğu yerde yapması gereken bir suç soruşturmasıyla karşılaştığında, bu soruşturmayı bizzat yapabileceği gibi, üçüncü fıkra gereğince suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından da soruşturmanın yapılmasını isteyebilmektedir. Dolayısıyla, Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki “varsa” ibaresinden kasıt, soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısının bulunduğu yerde özel yetkili ağır ceza mahkemesinin mevcut olup olmadığıdır. Bir diğer deyişle, özel yetkili savcının soruşturma mahalline gidip gitmemesine, yerel savcıya yetki verip vermemesine göre hâkimden alınacak kararın talep edileceği yer tarif edilmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki “varsa” ifadesini, “özel yetkili Cumhuriyet savcısının soruşturmasını yürütürken, hâkim kararını gerektiren hallerde bu kararları Yüksek Kurul tarafından salt bu kararları vermekle görevlendirilen hâkimden alır” şeklinde anlamak suretiyle, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun soruşturma evresinde hâkim tarafından verilmesi gereken kararları vermek üzere özel görevli ağır ceza mahkemelerinde görev yapan hâkimlerden bir veya birkaçının görevlendirebileceğinin kabulü, kanun koyucunun, Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi ile 251 inci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının birlikte değerlendirilmesi sonucu varmak istediği amaçla bağdaşmayacaktır. Buna karşılık, söz konusu kabul, 5190 sayılı Kanunla mülga 2845 sayılı Kanunda bulunan yedek hâkimlik müessesesinin yasal dayanaktan yoksun olarak yeniden ihdasını da gündeme getirebilecektir.

B- Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi kapsamına giren suçların soruşturmasında Kanunun 135, 139 ve 140 inci maddeleri kapsamında kalan kararları vermek üzere, anılan suçların kovuşturulmasında görevli mahkemenin hâkimlerinden birinin görevlendirilmesi hususu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca da görüşülmüştür. Yüksek Kurul, 04/06/2009 tarihli ve 304/İşl. sayılı Kararıyla, yukarıdaki değerlendirilmeler doğrultusunda, Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi kapsamında yürütülen soruşturmalar sırasında Cumhuriyet savcılarınca ihtiyaç duyulan hâkim kararlarının Cumhuriyet savcısının görev yaptığı yerde Yüksek Kurulca 250 nci madde kapsamında önceden görevlendirilen ağır ceza mahkemesi varsa, bu mahkemenin üyesinden, Yüksek Kurulca görevlendirilen ağır ceza mahkemesi yoksa yetkili adli yargı hâkiminden alınması gerektiği; Ceza Muhakemesi Kanununun 251 inci maddesinin ikinci fıkrasında Yüksek Kurula salt Ceza Muhakemesi Kanununun 90 ilâ 140 inci maddelerinde yer alan koruma tedbirlerine karar vermek üzere hâkim görevlendirebilmesi konusunda tanınmış bir yetkinin bulunmadığı sonucuna varmıştır.

III- 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun “Çalışma saatleri” kenar başlıklı 54 üncü maddesinde,

“Hâkim ve savcılar, haftalık çalışma süresi ve günlük çalışma saatleri yönünden Devlet Memurları Kanunundaki hükümlere tâbidirler. Ancak, hizmetin gerekleri ile görevin özelliklerinden doğan hâllerde mesai saatleri dışında ve tatil günlerinde nöbet tutarlar.

Nöbet gün ve saatleri ile nöbet tutanların dinlenme hakları, iş ve kadro durumlarına göre Cumhuriyet savcıları için Cumhuriyet başsavcıları, hâkimler için adli yargı adalet komisyonu başkanları tarafından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek esaslara göre tespit edilir.

Özel kanunlardaki hükümler saklıdır.”,

Hükmüne yer verilmiştir.

Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının tutacakları nöbetlere ilişkin olarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca alınan 29/12/2005 tarihli ve 904 sayılı Kararla, adalet hizmetlerinin en

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

iyi şekilde yerine getirilmesi amacıyla, mesai saatleri sonrasında nöbet hizmetlerinin, merkez ve mülhakatta görevli Cumhuriyet savcılarını için Cumhuriyet Başsavcılarının, merkez ve mülhakatta görevli hâkimler için adli yargı adalet komisyonu başkanlarının hazırlayacakları nöbet listesine, nöbetin nerede ve ne şekilde tutulacağına ilişkin tespit edecekleri prensiplere uygun olarak yerine getirilmesine karar verilmiştir.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 54 üncü maddesi hükmü gereğince ve Yüksek Kurulun anılan 904 sayılı Kararı uyarınca, nöbet listeleri Yüksek Kurul tarafından değil, adli yargı adalet komisyonu başkanları tarafından belirlenmektedir.

2845 sayılı Kanun ve 1412 sayılı Kanunun uygulandığı dönemlerde olduğu gibi 5271 sayılı Kanun döneminde de, söz konusu Kanunun 250 nci maddesi kapsamında kalan suçlarla ilgili olarak verilmesi gereken koruma tedbiri kararları, yapılacak olan nöbet listesine göre nöbetçi hâkim tarafından verilmektedir.

IV- A- Ceza Muhakemesi Kanununun;

1- "Hâkimin davaya bakamayacağı hâller" kenar başlıklı 22 nci maddesinde,

"(1) Hâkim;

a) Suçtan kendisi zarar görmüşse,

b) Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa,

c) Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,

d) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,

e) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa,

f) Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa,

g) Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,

h) Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse,

Hâkimlik görevini yapamaz.";

2- "Yargılamaya katılamayacak hâkim" kenar başlıklı 23 üncü maddesinde,

"(1) Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz.

(2) Aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz.

(3) Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz.";

3- "Hâkimin reddi sebepleri ve ret isteminde bulunabilecekler" kenar başlıklı 24 üncü maddesinde,

"(1) Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheyeye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir.

(2) Cumhuriyet savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Kanunlar Genel Müdürlüğü

(3) Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir.",

4- "Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması" kenar başlıklı 163 üncü maddesinde,

"(1) Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.

(2) Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler.";

B- 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun "Yargılamaya katılamayacak hâkim" kenar başlıklı 11 inci maddesinde,

"(1) Ceza Muhakemesi Kanununun 23 üncü maddesinin ikinci fıkrası, Kanunun 163 üncü maddesi hükmü dışındaki hallerde uygulanmaz."

Hükümlerine yer verilmiştir.

Mevzuatımızda yukarıda açıklanan düzenlemeler dışında, soruşturma evresinde tutuklama kararı veren hâkimin kovuşturma evresinde görev alamayacağına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

V- Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının, özlük hakları ve atama esasları 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununda düzenlenmiştir.

A- 1- 2461 sayılı Kanunun "Atama ve nakil" kenar başlıklı 19 uncu maddesinde,

"Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; atama ve nakillerde uygulanacak objektif esasları kapsayan Atama ve Nakil Yönetmeliği düzenler. Bu Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanır. Adalet Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü ilgililerin taleplerini, sicillerini ve tespit edilmiş sair hallerini, hizmetin icap ve ihtiyacı ile birlikte inceleyerek kanuna, Atama ve Nakil Yönetmeliğine uygun olarak yapacağı taslağı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna sunar.

Bu taslak, ilgililerin gizli ve açık sicilleri ve diğer evrakı ile birlikte Kurul tarafından en geç bir ay içinde incelenir, aynen veya gerekli görülen değişiklikler yapılarak karara bağlanır ve Adalet Bakanlığına tevdi edilir.";

2- Hâkimler ve Cumhuriyet Savcıları Hakkında Uygulanacak Atama ve Nakil Yönetmeliğinin;

a) "Bölgelerdeki Hizmet Süreleri" kenar başlıklı 3 üncü maddesinin birinci fıkrasında, "Bu Yönetmelikteki istisnai hükümler dışında, en az hizmet süresi beşinci bölgede iki, dördüncü bölgede üç, üçüncü bölgede üç, ikinci bölgede beş, birinci bölgede yedi yıldır.";

b) "Atama Esasları" kenar başlıklı 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasında, "Bu Yönetmelikteki istisnalar dışında en az hizmet süresini doldurmayan hâkim ve Cumhuriyet savcıları atanmalarını istemeyecekleri gibi; re'sen de atanamazlar. Ancak; kura çekimine münhasır olmak kaydıyla kadro durumunun zorunlu olduğu hallerde beşinci ve dördüncü bölgelerdeki en az hizmet süresini doldurmamış hâkim ve Cumhuriyet savcılarının bölgesinde en fazla kalanlar bir üst bölgeye atanabilirler."; üçüncü fıkrasında, "Bölgelerden herhangi birinde iki yılını dolduranlar istekleri ile aynı veya alt seviyedeki bölgelerden birine veya re'sen aynı bölge seviyesinde daha üst bir göreve atanabilirler.",

Hükümlerine yer verilmiştir.

T.C.
ADALET BAKANLIğI
Kanunlar Genel M¼d¼rl¼đ¼

B- 2461 sayılı Kanunun 19 uncu maddesi gereğince hazırlanan Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları Hakkında Uygulanacak Atama ve Nakil Yönetmeliğinin bölgelerdeki hizmet sürelerine ilişkin 3 üncü maddesinde en az hizmet süresinin beşinci ve dördüncü bölgelerde iki yıl, üçüncü bölgede üç yıl, ikinci bölgede beş yıl, birinci bölgede ise yedi yıl olduğu belirtilmiştir. Birinci bölgede görev yapmaya hak kazanmış hâkim ve savcılar, haklarında herhangi bir soruşturma veya anılan Yönetmeliđin 7 nci maddesinde bahsi geçen yer değişikliğini gerektirir özel durumlar olmadığı taktirde, re'sen atamaya tâbi tutulmamaktadırlar. Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesi kapsamında görev yapan hâkimlerin bu mahkemelerde görev yapmaları konusunda ise Kanunda herhangi bir süre öngör¼lmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Sadullah ERGİN
Bakan